

LIETUVOS RESPUBLIKOS EKONOMIKOS IR INOVACIJŲ MINISTERIJA

Biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 38, LT-01104 Vilnius, tel.: 8 706 64 845, 8 706 64 868,
faks. 8 706 64 762, el. p. kanc@eimin.lt, http://eimin.lrv.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188621919

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir
darbo ministerijai

2022-01-

Nr. (16.3-41Mr)-3-

Kopija
Darbo santykių komisijai prie Trišalės tarybos

DĖL EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVOS DĖL DARBO SKAITMENINĖSE PLATFORMOSE SĄLYGŲ GERINIMO PASIŪLYMO

Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija (toliau – Ekonomikos ir inovacijų ministerija) dėkoja Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai (toliau – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija) už galimybę dalyvauti Darbo santykių komisijos posėdyje ir prisidėti prie bendros Lietuvos pozicijos formavimo dėl Europos Tarybos ir Europos Parlamento Direktyvos dėl darbo skaitmeninėse platformose sąlygų gerinimo pasiūlymo Nr. 2021/0414(COD) (toliau – Direktyvos pasiūlymas).

Ekonomikos ir inovacijų ministerija, pagal savo nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimu Nr. 921 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. gruodžio 27 d. nutarimo Nr. 1403 redakcija), būdama atsakinga už palankios aplinkos verslui kūrimą ir smulkiojo bei vidutinio verslo plėtrą, taip pat inovacijų politikos formavimą, teikia savo nuomonę ir pasiūlymus dėl minėto Direktyvos pasiūlymo.

Dėl galimų neigiamų pasekmių priėmus dabartinį Direktyvos pasiūlymą

Ekonomikos ir inovacijų ministerija pritaria tiek Direktyvos pasiūlymo tikslui, tiek numatytiems priemonėms dėl algoritminio valdymo sąžiningumo ir skaidrumo, tiek dėl skaitmeninėse platformose dirbančių asmenų teisės į teisių gynimą, tačiau susirūpinimą kelia šio Direktyvos pasiūlymo taikymo apimtis ir galimos neigiamos pasekmės visai skaitmeninių platformų ekosistemai, konkrečiai dėl Direktyvos pasiūlymo 4 straipsnyje suformuluotos teisinės prezumcijos bei šio straipsnio antroje dalyje nustatytų kriterijų. Ekonomikos ir inovacijų ministerijos vertinimu, atsižvelgiant į tai, kaip kriterijai yra šiuo metu suformuluoti, jau dabar galima teigti, kad priėmus tokį Direktyvos pasiūlymą didžioji dalis skaitmeninėse platformose dirbančių asmenų bus priversti pereiti prie darbo santykių, kas, atitinkamai, gali sukelti daugelį kitų neigiamų pasekmių:

- 1) **Kyla rizika užkirsti kelią platformų, kuriančių aukštos pridėtinės vertės paslaugas bei socialiniu požiūriu svarbias paslaugas, steigimuisi.** Nors Direktyvos pasiūlymas iš esmės orientuotas į šiuo metu labiausiai paplitusius skaitmeninių platformų veiklos modelius, t.y. prekių pristatymo ir pavėžėjimo paslaugų teikimą, tačiau pats platforminio darbo modelis ateityje tik populiarės ir plėsis aukštos pridėtinės vertės paslaugų (tokių, kaip analitinis darbas, IRT, nuotolinė medicina ir pan.) srityse, bei socialiniu požiūriu svarbiose srityse (pvz., švietimas, psichosocialinė pagalba, pagalba neįgaliesiems, sunkumus patiriantiems,

vienišiem asmenims bei senjoram). Atsižvelgiant į šio veiklos modelio potencialą itin svarbu užtikrinti Lietuvos konkurencinį pranašumą ir patrauklias sąlygas tokio verslo steigimuisi bei neužkirsti kelio šio inovatyvaus verslo modelio tolesnei plėtrai.

- 2) **Per skaitmenines platformas veikiančias asmenys praras lankstumą ir papildomą pajamų šaltinį.** Darbo santykiams būdingi tikslūs darbo grafikai, aiškios atsakomybės, iš anksto nustatytas darbo krūvis, darbo laiko ir poilsio režimų užtikrinimas pagal nacionalinius teisės aktus ir kitų įsipareigojimų darbdaviui laikymasis. Dėl šių darbo santykiams būdingų požymių kyla rizika, kad per skaitmenines platformas paslaugas teikiantiems asmenims taps itin sudėtinga suderinti šią papildomą veiklą su jų pagrindiniu darbu. Tai lems, kad per platformas paslaugas teikiančias asmenys praras vieną svarbiausių ir labiausiai vertinamų platforminio darbo ypatybių – lankstumą, kuris visą šį laiką jiems leido patiems savarankiškai pasirinkti, kada ir kiek jie nori dirbti. Praradę lankstumą, daugelis kurjerių ir pavežėjų (pavyzdžiui, studentai ar tie asmenys, kuriems platforminis darbas yra antrinis darbas) nebegalės toliau dirbti platformose ir praras papildomą pajamų šaltinį, nes jiems bus sudėtinga, (o kartais ir neįmanoma) suderinti darbą platformose su jų pagrindine veikla. Svarbu pažymėti, kad Lietuvoje didžiąjai daliai per platformas veikiančių kurjerių ir pavežėjų platforminis darbas yra būtent papildoma, o ne pagrindinė veikla: LVK pateiktais duomenimis, 2021 m. Lietuvoje 71 proc. kurjerių ir 44 proc. pavežėjų teikė savo paslaugas per platformas mažiau nei 20 val. per savaitę.
- 3) **Priėmus siūlomą Direktyvos pasiūlymą, platformos galimai įdarbina tik nedidelę dalį visų šiuo metu užsiregistravusių partnerių, todėl daugelis asmenų, kuriems dėl įvairių asmeninių priežasčių sudėtinga rasti kitą darbą, tikėtina papildys bedarbių gretas.** Atkreiptinas dėmesys, kad priėmus siūlomą reguliavimą, platformos bus linkusios įdarbinti tik dalį visų šiuo metu platformose užsiregistravusių kurjerių ir pavežėjų, t. y. tuos, kuriems darbas platformose yra pagrindinis, o likę, kuriems darbas platformose yra papildomas – praras papildomą pajamų šaltinį. Tą patvirtina Europos Komisijos atliktame Direktyvos pasiūlymo poveikio vertinime aprašyta kitų šalių patirtis: pavyzdžiui, Ženevoje priėmus sprendimą Uber Eats kurjeriams neleisti dirbti savarankiškai, 77 proc. per šią platformą veikusių kurjerių neteko galimybės teikti savo paslaugų per šią platformą¹; Ispanijoje, priėmus įstatymą, įpareigojantį kurjerius laikyti darbuotojais (ang. *Rider's Law*), pristatymo įmonė Glovo planuoja įdarbinti vos 2 tūkst. kurjerių iš egzistavusių 12 tūkst.², t. y. tik šeštadalį. Atsižvelgiant į šiuos argumentus, siūlomas teisinis reguliavimas gali neigiamai paveikti didžiąją dalį šiuo metu per skaitmenines platformas paslaugas teikiančių asmenų.
- 4) **Per skaitmenines platformas veikiančias asmenys praras galimybę veikti keliose skirtingose platformose vienu metu.** Platformų partneriai šiuo metu turi galimybes maksimaliai padidinti savo pajamas dirbdami keliose platformose vienu metu, tuo tarpu prilyginus darbą platformose darbo santykiams pagal šalių nacionalinę darbo teisę, platformų darbuotojai tokią galimybę praras, nes turės būti laikomasi sudaryto darbo grafiko ir vienu metu dirbama pas vieną darbdavį.
- 5) **Skaitmeninės platformos gali priimti sprendimą palikti Lietuvos rinką.** Kitų šalių pavyzdžiai rodo, kad platformos renkasi palikti rinkas ir persikelti į tas valstybes, kuriose reguliavimas yra palankesnis. Platformų modelis yra paremtas efektyviai derinant paklausą

¹ European Commission, „Study to support the impact assessment of an EU initiative to improve the working conditions in platform work”, Brussels, 2021, 115 psl.

² Ibid., 115 psl.

ir pasiūlą, tuo tarpu veikiant pagal iš anksto nustatytus darbo grafikus gali neatitikti rinkos poreikių, dėl to ilgėtų maisto pristatymo laikas, pristatymo paslaugos brangtų (Europos Komisijos atliktas poveikio vertinimas rodo, kad vartotojams paslaugos gali brangti net iki 40 proc.³), o dėl šių priežasčių vartotojai imtų jomis mažiau naudotis. Visa tai, savo ruožtu, lemtų, kad Lietuva gali prarasti inovatyvų skaitmeninių platformų verslo modelį, dėl ko nukentėtų ne vien tik platformos, bei ir per jas pristatymo paslaugas teikiantys kurjeriai, taip pat smulkūs verslai, pavyzdžiui, kavinės ir restoranai, teikiantys maistą vartotojams, bei patys vartotojai, kurie netektų galimybės naudotis platformų teikiamomis paslaugomis. Ispanijos, Kanados ir Liuksemburgo patirtis rodo, kad šiose šalyse priėmus sprendimą įdarbinti per platformas veikiančius asmenis lėmė tai, kad kai kurios platformos apskritai atsisakė vykdyti veiklą tose rinkose.⁴

- 6) **Svarbu įvertinti ir atsižvelgti į galimą atvirkštinio poveikio riziką** – nepaisant to, kad šio Direktyvos pasiūlymo esminis tikslas – užtikrinti, kad skaitmeninėse platformose dirbantys asmenys turėtų (arba galėtų įgyti) teisingą užimtumo statusą, atsižvelgiant į jų faktinius santykius su skaitmenine darbo platforma, ir turėtų galimybę naudotis taikomomis darbo ir socialinės apsaugos teisėmis, tačiau vadovaujantis nenumatytų pasekmių dėsniumi (ang. *Law of Unintended Consequences*), būtina įvertinti ir tai, kad iniciatyva gali sukelti visiškai priešingą poveikį nei tikėtasi: skaitmeninės platformos, siekdamos išvengti darbo santykių ir išsaugoti kurjerių ir pavežėjų darbo savarankiškumą, gali priimti sprendimą atsisakyti tam tikrų Direktyvos pasiūlymo 4 str. antroje dalyje nustatytų skaitmeninėms platformoms būdingų ypatybių, kurios yra mažiau svarbios pačioms platformoms, tačiau ypatingai svarbios klientams ir vartotojams – pavyzdžiui, nebematuos ir nevertins suteiktos paslaugos grįžtamojo ryšio, netaikys elgesio su paslaugos gavėju taisyklių ar kitų kokybinių reikalavimų, dėl ko paslaugos vartotojams gali tapti mažiau kokybiškos ir netgi mažiau saugios. Svarbu pažymėti, kad vienas iš esminių skaitmeninių platformų veiklos modelio privalumų yra būtent mažinti informacijos asimetriją tarp paslaugos teikėjo ir vartotojo, t. y. vartotojas, remdamasis informacija, kurią pateikia skaitmeninė platforma, gali būti tikras, kad gaus kokybišką ir saugią paslaugą. Tuo tarpu jeigu šių kriterijų skaitmeninių platformų veiklos modelyje bus atsisakyta siekiant išsaugoti partnerių lankstumą ir savarankiškumą, kils neigiamų pasekmių tiek vartotojų informuotumui, tiek jų pačių saugumui.

Galimi pasiūlymai Direktyvos pasiūlymo tobulinimui

Ekonomikos ir inovacijų ministerija, atsižvelgdama į aukščiau išvardintas galimas neigiamas pasekmes, teikia šiuos galimus pasiūlymus Direktyvos pasiūlymo tobulinimui:

1. Direktyvos pasiūlymo 4 straipsnio 2 dalyje nustatyta sąlyga, kad santykiai tarp platformų ir paslaugų tiekėjų būtų prilyginami darbo santykiams tuo atveju, jeigu atitinkama bent 2 iš 5 nustatytų kriterijų. Nors Ekonomikos ir inovacijų ministerija iš esmės palaiko tikslą gerinti per platformas veikiančių asmenų darbo sąlygas, tačiau manytina, kad 2 iš 5 kriterijų yra nepakankamas rodiklis, kad santykiai būtų laikomi darbo santykiais. Ekonomikos ir inovacijų ministerijos nuomone, darbo santykiai tarp platformų ir jų partnerių turėtų būti traktuojami tada, kai yra atitinkama bent didžiąją daugumą ar visus Direktyvos pasiūlymo 4 straipsnio 2 dalyje nustatytus kriterijus. Ne gana to, patys kriterijai yra šalutiniai (ir daugiau

³ Ibid., 118 psl.

⁴ Ibid., 120 psl.

atspindi ne darbo santykių pobūdį tarpo platformų ir jų partnerių, o apibūdina požymius, kuriais dažnai pasižymi šiuo metu veikiančios pristatymo bei pavežėjimo paslaugas teikiančios platformos), o ne pagrindiniai – t.y. jie nėra susiję su darbo pobūdžio nuolatumu, fiksuotu kasmėnesiniu darbo užmokesčiu ar darbo ir poilsio laiko kontrole, o tik su platformų taikomomis taisyklėmis savo partneriams. Todėl EIM manymu, jie galėtų būti koreguojami, kad labiau atspindėtų darbo santykių tarp platformų ir jų partnerių požymius.

2. Sutinkame su 2022 m. sausio 12 d. Darbo santykių komisijos posėdyje išsakyta pastaba, kad Direktyvos 4 straipsnio 2 dalies c kriterijus (apimantis reikalavimą prižiūrėti, kaip atliekamas darbas, arba tikrinti darbo rezultatų kokybę, be kita ko, elektroninėmis priemonėmis) nėra susijęs su darbo kontrole, o sietinas su atliekamos paslaugos kokybės priežiūra. Atsižvelgiant į tai, siūlytina teikti Europos Komisijai pasiūlymą šio kriterijaus atsisakyti.
3. Nors Direktyvos 4 straipsnio 2 dalies d ir e punktuose kriterijai nustatyti remiantis 2020 m. balandžio 22 d. Teisingumo Teismo nutarties B / Yodel Delivery Network Ltd, byla C-692/19 (toliau – Yodel byla), atkreiptinas dėmesys, kad šioje byloje išskiriami 4 aiškūs kriterijai, kuriais remiantis savarankiškai dirbantis asmuo skiriasi nuo darbuotojo ir būtina atitikti visus byloje išvardintus kriterijus. Tuo tarpu Direktyvos pasiūlyme šie kriterijai sudėti į du punktus ir pakaktų atitikti vos vieną minėto punkto dalį, pavyzdžiui, apriboti galimybę pasitelkti subrangovus ar pakaitinius darbuotojus, ir tai jau būtų traktuojama, kad vienas iš Direktyvos pasiūlyme išvardintų darbo kontrolės reikalavimų būtų įgyvendintas, nepaisant to, kad tas pats Direktyvos pasiūlymo 4 str. 2 dalies d punktas apima žymiai daugiau aspektų (t. y., riboti laisvę pačiam asmeniui organizuoti savo darbą, visų pirma galimybę savo nuožiūra pasirinkti darbo valandas ar nebuvimo darbe laikotarpius, priimti ar atsisakyti atlikti užduotis). Atsižvelgiant į tai, manytina, kad Direktyvos pasiūlyme reikalinga nesujungti šių Yodel bylos kriterijų į du punktus, o aiškiai juos atskirti, kaip kad yra išskirta minėtoje Teisingumo Teismo byloje.⁵
4. Alternatyviu atveju, siūlome ieškoti sprendimo, įgalinančio veikti hibridiniam / dualistiniam modeliui, t. y. jeigu tam tikri kurjeriai ir pavežėjai norėtų būti įdarbinami pagal darbo sutartį ir dirbti pagal iš anksto būtent jiems nustatytą darbo grafiką, jiems turėtų būti suteikta tokia galimybė. Tuo tarpu jeigu didžioji dauguma kurjerių nori išsaugoti lankstumą ir veikti kaip savarankiškai dirbantys asmenys (ypatingai tie, kuriems darbas platformose yra jų papildoma veikla), nereiktų iš jų atimti tokios galimybės. Europos Komisijos atliktoje šio Direktyvos pasiūlymo poveikio vertinimo studijoje minima, kad yra keli pavyzdžiai, kur toks hibridinis modelis veikia⁶, todėl siūlytume įvertinti tokio modelio įgyvendinimo

⁵ Yodel byloje teigiama, kad: „Directive 2003/88/EC of the European Parliament and of the Council of 4 November 2003 concerning certain aspects of the organisation of working time must be interpreted as precluding a person engaged by his putative employer under a services agreement which stipulates that he is a self-employed independent contractor from being classified as a ‘worker’ for the purposes of that directive, where that person is afforded discretion:

- to use subcontractors or substitutes to perform the service which he has undertaken to provide;
- to accept or not accept the various tasks offered by his putative employer, or unilaterally set the maximum number of those tasks;
- to provide his services to any third party, including direct competitors of the putative employer, and
- to fix his own hours of ‘work’ within certain parameters and to tailor his time to suit his personal convenience rather than solely the interests of the putative employer.”

⁶ European Commission, „Study to support the impact assessment of an EU initiative to improve the working conditions in platform work”, 112 psl.

galimybes. Atkreiptinas dėmesys, kad 2022 m. sausio 12 d. vykusio Darbo santykių komisijos posėdžio metu buvo išsakytas palaikymas šiam kompromisiniam sprendimui tiek iš skaitmeninių platformų, tiek per skaitmenines platformas veikiančių partnerių atstovų.

Ekonomikos ir inovacijų ministerija tikisi, kad ir toliau galėsime kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei socialiniais partneriais dalyvauti diskusijose, siekiant rasti visoms suinteresuotosioms šalims optimaliausią sprendimą ir pasiekti labiausiai visų pusių interesus atliepiančią bendrą Lietuvos poziciją.

Ekonomikos ir inovacijų viceministrė

Ieva Valeškaitė